

ДИРЕКТИВИ ТА РЕГЛАМЕНТИ У СФЕРІ АВТОРСЬКОГО ПРАВА І СУМІЖНИХ ПРАВ У СИСТЕМІ ACQUIS ЄС

Анна Штефан

*доктор юридичних наук, старший дослідник,
завідувач відділу авторського права і суміжних прав
НДІ інтелектуальної власності НАПрН України
ORCID: 0000-0003-2382-4849*

У статті розкрито особливості директив і регламентів як актів вторинного законодавства ЄС та їхній правовий вплив на сферу авторського права і суміжних прав. Окреслено сутність транспозиції директив у національні законодавства держав-членів, що охоплює три етапи: 1) розроблення національних норм; 2) прийняття акта, який містить ці норми; 3) введення прийнятих норм у дію. Визначено, що директивний метод правового регулювання, який переважає у сфері авторського права і суміжних прав ЄС, призводить до появи відмінностей у законодавствах держав-членів, а тому правовий режим у цій сфері залишається значною мірою національним.

Ключові слова: директива, регламент, авторське право, суміжні права

Постановка проблеми. Європейське законодавство і правова доктрина часто посилаються на термін *acquis* як надбання Спільноти, яке втілює її принципи та цінності, що повинні поділятися всіма державами-членами. При цьому жоден акт ЄС не визначає поняття *acquis* та не наводить перелік елементів, охоплених ним. На сьогоднішній основним орієнтиром у цьому контексті є Глосарій Європейської Комісії, у якому до елементів *acquis* віднесено: зміст, принципи та політичні цілі Договорів; законодавство, прийняте на виконання Договорів; прецедентне право Європейського Суду Справедливості (Суду ЄС); декларації та резолюції, ухвалені Союзом; інструменти в рамках Спільної зовнішньої та безпекової політики; міжнародні договори, укладені Союзом; договори, укладені державами-членами між собою у сфері діяльності Союзу [1]. Кожен із цих елементів характеризується особливим порядком прийняття і застосування у відносинах між державами-членами, між державою-членом і приватною особою та між приватними особами.

У приватноправових відносинах основними джерелами прав та обов'язків виступають регламенти і директиви, які належать до актів вторинного законодавства ЄС — законодавства, прийнятого на виконання Договорів. Розуміння особливостей дії цих актів у кожній сфері має велике практичне значення з огляду на загальнообов'язковість *acquis* для всіх держав-членів, до яких у перспективі належатиме й Україна. Якщо вести мову про авторське право і суміжні права, на рівні ЄС їх правове регулювання впродовж багатьох років здійснювалося за допомогою директив, однак наразі до

переліку *acquis* у сфері авторського права і суміжних прав Європейської Комісії [2] включено також два регламенти — Регламент (EU) 2017/1563 про транскордонний обмін між Союзом і третіми країнами копіями певних охоронюваних творів та об'єктів суміжних прав у доступному форматі в інтересах осіб, які є незрячими чи мають інші обмеження можливостей сприйняття друкованої інформації [3], та Регламент (EU) 2017/1128 про транскордонну мобільність послуг онлайн-контенту на внутрішньому ринку [4]. Наявні наукові розробки, присвячені авторському праву і суміжним правам ЄС, здебільшого спрямовані на аналіз змісту директив та цілей їх прийняття, в той час як специфіка застосування директив та регулятивний потенціал регламентів у цій сфері комплексно не розкрито. Це обґрунтовує потребу у проведенні дослідження, що дасть змогу виявити особливості директив і регламентів як актів вторинного законодавства та сутність їхнього правового впливу на авторське право і суміжні права в ЄС.

Літературний огляд. Джерела авторського права і суміжних прав ЄС розглядалися у працях таких дослідників, як Н. Бондар, Н. Бочарова, В. Дроб'язко, Р. Еннан, К. Зеров, О. Змикало, Ю. Капіца, Л. Комзюк, Н. Сорока, М. Стреля, І. Стройко, С. Ступак, В. Троцька, О. Улітіна. Здійснені ними наукові розвідки сприяли формуванню важливих висновків щодо особливостей положень директив у цій сфері, однак порядок застосування директив та роль регламентів у правовій регламентації авторського права і суміжних прав потребують більш глибокого аналізу.

Мета дослідження у цій статті полягає у комплексній характеристиці регламентів і директив та висвітленні їх значення у правовому регулюванні авторського права і суміжних прав ЄС.

Виклад основного матеріалу

Правова природа регламентів і директив як актів вторинного законодавства ЄС

Згідно зі ст. 288 Договору про функціонування Європейського Союзу [5] (далі — Договір про функціонування ЄС) до актів вторинного законодавства належать регламенти, директиви, рішення, рекомендації та висновки. Кожен із цих актів має власну специфіку. Так, рішення — це акт, який є обов'язковим для виконання у повному обсязі. Рішення, у якому зазначено, кому воно адресоване, є обов'язковим лише для його адресатів (ст. 288 Договору про функціонування ЄС). Із цього випливає, що рішення має безпосередню дію і не потребує вжиття на національному рівні будь-яких заходів з його затвердження. Певні рішення стосуються виключно Союзу та його інституцій, зокрема рішення про річний бюджет Союзу (ст. ст. 313–316 Договору про функціонування ЄС). Рішення також може встановлювати зобов'язання для конкретно визначених фізичних чи юридичних осіб або бути адресованим державі-члену чи декільком державам-членам. Дія кожного рішення визначається індивідуально, крім того, певні рішення передбачають їх скасування після досягнення передбаченої ними мети. Загалом рішення є актами доволі вузької спрямованості, оскільки ними вирішуються окремі конкретні питання. Натомість рекомендації та висновки є актами, які не мають обов'язкової сили (ст. 288 Договору про функціонування ЄС). Вони виступають результатом аналізу певних питань і можуть слугувати підґрунтям для прийняття подальших політичних чи правових рішень. Особливості правового регулювання суспільних відносин визначаються у регламентах і директивах.

Регламент — це акт, який має загальне застосування, є обов'язковим у повному обсязі та безпосередньо застосовується в усіх державах-членах (ст. 288 Договору про функціонування ЄС). Ця дефініція вказує на три властивості регламенту як акта вторинного законодавства.

Загальне застосування регламенту означає, що він поширюється на об'єктивно обумовлені випадки і створює правові наслідки для заздалегідь не визначеного кола осіб. Регламент є актом загальної дії, навіть коли він охоплює доволі вузький сегмент пев-

них суспільних відносин з обмеженою кількістю учасників, оскільки визначання осіб, на яких поширюється дія регламенту, здійснене у ньому узагальнено й абстрактно. Обов'язковість регламенту у повному обсязі виявляється у тому, що його положення не можуть застосовуватися відповідними суб'єктами частково або вибірково, а національні законодавства держав-членів не можуть встановлювати винятки, які будь-яким чином змінюють або обмежують застосування регламенту чи його окремих положень. Будь-які уточнення норм регламенту чи механізм для застосування його положень можуть упроваджуватися державами-членами лише тоді, коли це безпосередньо передбачено законодавством ЄС. Якщо ж сам регламент або інший акт законодавства ЄС не передбачає повноважень держави-члена відступити від певних положень регламенту, такий регламент залишається обов'язковим у повному обсязі та повинен застосовуватися у незмінному вигляді.

Сутність безпосереднього застосування регламенту згідно з роз'ясненням Суду ЄС полягає у тому, що набрання чинності регламентом та його застосування на користь або проти тих, на кого він поширюється, не залежить від будь-яких заходів з інкорпорації у національне законодавство. Держави-члени зобов'язані не чинити перешкод безпосередньому застосуванню, яке притаманне регламентам. Суворе дотримання цього зобов'язання є неодмінною умовою одночасного та однакового застосування норм Співтовариства на всій його території [6, п. 10]. Стосовно безпосереднього застосування регламенту Суд ЄС також зауважив, що норми права Співтовариства повинні повністю та однаково застосовуватися в усіх державах-членах з дати набрання ними чинності і доти, доки вони залишаються чинними. Отже, ці положення є прямим джерелом прав та обов'язків для всіх, кого вони стосуються, як держав-членів, так і приватних осіб, які є сторонами правовідносин, що регулюються правом Співтовариства [7, п. п. 14, 15].

У доктрині з цього приводу зазначено, що «регламент повинен проникати у внутрішній правопорядок держав-членів без того, щоб для його введення в дію в цілому, або ж окремих його положень, вимагався внутрішній акт» [8, с. 61]. Дійсно, положення регламенту не підлягають ні інкорпорації у національні законодавства держав-членів, ні ратифікації або затвердженню у будь-якій іншій формі. Набрання регламентом чинності породжує його юридичну силу та обов'язковість одночасно в усіх державах-членах для всіх суб'єктів відповідних правовідносин, тобто регламент стає частиною національних законодавств держав-членів. У такий спосіб здійснюється уніфікація законодавства, оскільки регламенти встановлюють єдині правила поведінки у певному сегменті суспільних відносин і не допускають будь-якого іншого регулювання, яке суперечить цим правилам.

У порівнянні з регламентом директива має іншу природу. Згідно зі ст. 288 Договору про функціонування ЄС директива є обов'язковою для кожної держави-члена, якій вона адресована, щодо результату, який повинен бути досягнутий, однак залишає за національними органами вибір форми та методів його досягнення. З цього положення випливають такі важливі аспекти.

По-перше, директива є обов'язковою для держав-членів, а не суб'єктів приватних правовідносин і тому не має прямої дії для приватних осіб. Приватні особи не можуть посилатися на норми директив у договорах чи судових спорах між собою, однак це не виключає можливості приватних осіб посилатися на положення директив у спорі, стороною якого виступає держава. У цьому контексті Суд ЄС наголосив, що обов'язковість директиви, яка дає підстави посилатися на неї у національному суді, існує тільки стосовно держави-члена, якій директива адресована. Тому директива як така не може накладати зобов'язання на приватну особу, що не дозволяє посилатися на положення директиви у справах проти приватних осіб у національних судах [9, п. 48]. Однак приватна особа може посилатися на директиву у справі проти держави: якщо положення

директиви є безумовними та достатньо точними, приватна особа може посилатися на ці положення не лише проти держави-члена та всіх органів її управління, а й проти організацій чи органів, які підпорядковані державі, або контролюються державою, або мають особливі повноваження, які виходять за межі тих, що випливають із звичайних правил, які застосовуються до відносин між приватними особами [10, п. п. 32, 33].

По-друге, директива є обов'язковою для держав-членів щодо результату, який має бути досягнутий, однак залишає їм свободу розсуду у тому, як саме він буде досягнутий. Ця свобода полягає у тому, що держави-члени самостійно обирають, яким актом — законом чи підзаконним актом — і в який спосіб — одним чи кількома актами, шляхом внесення змін і доповнень до чинного законодавства чи шляхом прийняття нового акта — буде впроваджено норми, спрямовані на досягнення передбаченого директивою результату. Проте відповідні національні норми повинні мати силу закону і бути викладеними настільки ясно, щоб зміст визначеного ними правила був зрозумілим. Водночас Суд ЄС звернув увагу, що повноваження держави-члена щодо вибору форм та методів досягнення цілей директив дозволяють їй передбачити у своєму національному законодавстві, що після закінчення періоду транспозиції чіткі, точні та безумовні положення директиви, які не були транспоновані або були неправильно транспоновані, стають частиною її внутрішнього правопорядку. Як наслідок, приватні особи можуть посилатися на ці положення в судовому процесі проти інших приватних осіб, однак у такому разі зобов'язання, яке таким чином покладається на приватних осіб, ґрунтується не на праві ЄС, а на національному праві [11, п. 23]. Тобто досягнення результату, передбаченого директивою, завжди опосередковується національними нормами, які, серед іншого, можуть встановлювати, що певні положення директиви є частиною внутрішнього правопорядку держави-члена. Тому справедливою є теза, що «хоч директива може бути чіткою, точною та безумовною, вона за своєю природою вимагає подальших дій з боку держав-членів ЄС» [12, с. 114].

Обов'язок держав-членів з упровадження національних правових засобів з метою досягнення цілей директив визначається у директивах за допомогою терміна «транспозиція». Перше використання цього терміна у сфері авторського права і суміжних прав мало місце у ст. 14 Директиви 2006/115/ЄС про право на прокат і позичку [13]. У попередній за часом прийняття Директиві 2004/48/ЄС про захист прав інтелектуальної власності [14] та більш ранніх директивах використовувався термін «імплементация», однак уже понад 20 років Співтовариство розглядає діяльність держав-членів щодо створення необхідних передумов для застосування національних норм, що опосередковують досягнення цілей директив, як транспозицію або транспонування директив. Цей процес охоплює три етапи: 1) розроблення відповідних національних норм; 2) прийняття акта, який містить ці норми; 3) введення прийнятих норм у дію. Виконання обов'язку з транспозиції директиви у національні законодавства обмежене часовими рамками, при цьому відповідні національні норми повинні набрати юридичну силу до спливу строку, встановленого у директиві.

Свобода вибору методів досягнення цілей директиви виражається у тому, що від держав-членів не вимагається дослівне відтворення положень директиви. Держави-члени не зобов'язані дотримуватися формулювань, вжитих навіть в імперативних нормах директиви, і можуть як скористатися ними, так і піти іншим шляхом, якщо він дозволяє досягти окресленого директивою результату. Диспозитивні норми директиви можуть включатися чи не включатися у національні законодавства на вибір держав-членів, а тому загалом результати транспозиції директиви у кожній державі-члені можуть бути різними. Із цих причин директива виступає засобом гармонізації законодавства — зближення національних правових систем з метою усунення розбіжностей у правовій регламентації певної сфери суспільних відносин. Гармонізація не призводить до існування єдиних правил для держав-членів, дозволяє зберегти власні право-

ві традиції та допускає гнучкість у виборі механізму досягнення цілей директив. Це закладає підґрунтя для прояву індивідуальності у національних законодавствах і, як наслідок, утворення відмінностей між ними.

Таким чином, два основних акти вторинного законодавства ЄС мають різні принципи дії, що відповідно позначається на правовій регламентації суспільних відносин у державах-членах. Ці особливості повною мірою проявляються у сфері авторського права і суміжних прав.

Особливості правового впливу директив і регламентів на авторське право і суміжні права ЄС

ЄС у його сучасному політичному та інституційному стані формально утворили у 1992 році дванадцять держав — Бельгія, Велика Британія, Греція, Данія, Ірландія, Іспанія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Португалія, Франція [15], — кожна з яких на той час мала тривалий досвід охорони авторського права. Усі ці держави приєдналися до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів, що була підписана у 1886 році, наприкінці XIX чи початку XX століття [16]. Станом на 1992 рік їхні законодавства у цій сфері, засновані на принципах конвенції та доповнені іншими положеннями відповідно до власних культурних традицій, були достатньо розвиненими. Правова охорона суміжних прав також була впроваджена у законодавства держав-членів. Хоча вони ратифікували Міжнародну конвенцію про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення, що була підписана у 1961 році, у різний час, як невдовзі після набрання чинності конвенцією (Велика Британія, Данія, Німеччина), так і вже після утворення ЄС (Нідерланди — у 1993 році, Бельгія — у 1999 році, Португалія — у 2002 році) [17], однак незалежно від цього так чи інакше охороняли ці права.

Незважаючи на спільні засади правової регламентації авторського права і суміжних прав, між національними законодавствами держав-членів існували значні відмінності, які могли негативно вплинути на функціонування внутрішнього ринку. Крім того, нові виклики, породжені розвитком технологій, спонукали держав-членів розробляти правові засоби для реагування на ці виклики, що могло призвести до утворення ще більших розбіжностей між національними законодавствами та утруднення вільного руху товарів і послуг на внутрішньому ринку. Тому на рівні ЄС постало питання зближення національних законодавств у сфері авторського права і суміжних прав і формування спільного підходу до регулювання нових аспектів, породжених розвитком технологій, про що йшлося у Зеленій книзі про авторське право та виклики технологій 1988 року [18]. Проте держави-члени не були готові відмовитися від своїх культурних і правових традицій та уніфікувати авторське право і суміжні права за єдиним стандартом, тому на рівні ЄС було обрано шлях гармонізації законодавства, яка здійснюється за допомогою директив.

На сьогодні у цій сфері діє 13 директив [2], які охоплюють різні за змістом питання. Деякі директиви впровадили комплексну охорону окремих об'єктів авторського права, таких як комп'ютерні програми [19] і бази даних [20]; певні директиви визначають зміст окремих майнових прав, зокрема права на прокат і позичку [13] або права слідування [21]; кілька директив, зокрема про деякі аспекти авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві [22] або на єдиному цифровому ринку [23], торкаються різних питань майнових авторських і суміжних прав та винятків з них. При цьому Директива 2004/48/ЄС про захист прав інтелектуальної власності виходить за межі авторського права і суміжних прав і поширюється також на промислову власність (ст. 1), а Директива (ЄУ) 2017/1564 про певні дозволені способи використання охоронюваних творів та об'єктів суміжних прав в інтересах осіб, які є незрячими чи мають інші обмеження можливостей сприйняття друкованої інформації [24], є єдиною, що комплексно впроваджує для держав-членів норми міжнародного договору.

Слід зазначити, що відповідно до ст. 216 Договору про функціонування ЄС Союз має право укладати міжнародні договори, які стають обов'язковими для інституцій ЄС та держав-членів. У ст. 3 Договору визначено виключну компетенцію Союзу у сфері спільної комерційної політики та виключну компетенцію укладати міжнародні договори, якщо їх укладення передбачено законодавчим актом Союзу, або є необхідним для того, щоб Союз міг здійснювати свою внутрішню компетенцію, або якщо їх укладення може вплинути на загальні правила чи змінити сферу їх застосування. Спільна комерційна політика згідно з ч. 1 ст. 207 Договору охоплює комерційні аспекти інтелектуальної власності.

У сфері авторського права і суміжних прав Союзом було укладено 5 міжнародних договорів:

- 1) Угода про торговельні аспекти інтелектуальної власності (Рішення Ради 94/800/ЄС [25]);
- 2) Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право (Рішення Ради 2000/278/ЄС [26]);
- 3) Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми (Рішення Ради 2000/278/ЄС [26]);
- 4) Пекінський договір про аудіовізуальні виконання (Рішення Ради 2013/275/EU [27]);
- 5) Марракеський договір (Рішення Ради 2014/221/EU [28]).

Перші чотири договори з цього переліку безпосередньо стосуються спільної комерційної політики. У цьому контексті Суд ЄС зауважив, що певні міжнародні норми, положення яких повинні застосовуватися до кожної з основних категорій прав інтелектуальної власності, мають особливий зв'язок із міжнародною торгівлею, оскільки ці норми діють у контексті лібералізації такої торгівлі в тому сенсі, що вони є невід'ємною частиною системи СОТ і мають на меті полегшити міжнародну торгівлю шляхом зменшення її диспропорцій [29, п. 79]. Тому правила, прийняті Європейським Союзом у сфері інтелектуальної власності, які мають особливий зв'язок з міжнародною торгівлею, можуть підпадати під поняття «комерційні аспекти інтелектуальної власності» [30, п. 52].

Випадок з Марракеським договором має інше підґрунтя. Суд ЄС визначив, що укладення Марракеського договору не пов'язаний із спільною комерційною політикою, оскільки транскордонний обмін, якому сприяє Марракеський договір, виходить за рамки звичайної міжнародної торгівлі [29, п.п. 97, 101]. Водночас сукупність зобов'язань, встановлених Марракеським договором, належить до сфери, яка вже значною мірою охоплена загальними правилами ЄС, і укладення цього договору може вплинути на ці правила або змінити сферу їх застосування [29, п. 129], тому укладення Марракеського договору належить до виключної компетенції ЄС [29, п. 130].

Внаслідок підписання Марракеського договору було прийнято згадані вище Директиву (ЄУ) 2017/1564 та Регламент (ЄУ) 2017/1563. Хоча у рішенні щодо підписання Марракеського договору зазначено, що договір має бути підписаний від імені Союзу стосовно питань, що належать до компетенції Союзу, Директива і Регламент охопили всі його положення, які стосуються винятку з майнових авторських і суміжних прав, упровадженого договором, а отже, компетенція Союзу фактично поширилася на весь основний зміст договору.

Що стосується чотирьох інших міжнародних договорів з наведеного переліку, окремі директиви щодо цих договорів не приймалися. У рішеннях, якими схвалено підписання Угоди ТРІПС та Договорів ВОІВ, вказано, що відповідний договір повинен бути підписаний від імені Союзу стосовно питань, що належать до компетенції Союзу, однак перелік таких питань у рішеннях не наводиться. Певні положення цих міжнародних договорів можна знайти у різних директивах, наприклад право на прокат, передбачене Договором ВОІВ про виконання і фонограми [31], конкретизується у

Директиві 2006/115/ЕС про право на надання в прокат і позичку та деякі суміжні права у сфері інтелектуальної власності, положення Договору щодо строку охорони прав виконавців і виробників фонограм — у Директиві 2011/77/EU про строк охорони авторського права та деяких суміжних прав [32]. Тобто ЄС у цих випадках виходить із системи своїх актів вторинного законодавства і відображає окремі норми міжнародних договорів в актах, які мають певну більш чи менш вузьку предметну спрямованість.

З Пекінським договором ситуація є іншою. У рішенні щодо підписання договору зазначено, що Союз не буде здійснювати спільну компетенцію, отже, держави-члени зберігають свою компетенцію у сферах, охоплених договором, які не впливають на загальні правила та не змінюють сферу застосування таких правил. Фактично держави-члени мають вільний розсуд у тому, як упровадити у національні законодавства відповідні норми Пекінського договору, за умови, що це не суперечитиме положенням чинних актів ЄС.

Таким чином, за винятком Директиви (EU) 2017/1564, прийнятої внаслідок підписання Союзом Марракеського договору, всі інші директиви можуть відображати окремі норми міжнародних договорів чи містити інші положення, не пов'язані з міжнародними договорами.

У директивах розкриваються основні аспекти правової охорони об'єктів авторського права і суміжних прав, зміст майнових прав та винятки з них, обмеження майнових прав, строки їхньої чинності та заходи, що застосовуються у разі вчинення порушень або з метою запобігання їх вчиненню. Змістова сутність авторського права і суміжних прав у ЄС визначена саме у директивах, тому вони є основними законодавчими *acquis* у цій сфері. Однак, як згадано вище, згідно з позицією Європейської Комісії правове регулювання авторського права і суміжних прав здійснюється також за допомогою двох регламентів. На їхній ролі у правовому впливі на цю сферу слід зупинитися детальніше.

Регламент (EU) 2017/1563, як було зазначено, прийнятий разом з Директивою (EU) 2017/1564 на основі Марракеського договору, однак обидва ці акти мають різний зміст і спрямованість. Директива враховує майже всі норми договору та конкретизує для держав-членів умови застосування винятку, упровадженого договором, зокрема визначає бенефіціарів, в інтересах яких застосовується виняток; уповноважені організації, які мають право робити копії у доступному форматі та/або розповсюджувати їх; способи і межі дозволеного використання цих копій та їх доступність на внутрішньому ринку. Регламент ґрунтується на положенні ст. 5 Марракеського договору і передбачає можливість надання або розповсюдження копій у доступному форматі від уповноваженої особи, яка походить з ЄС, до бенефіціара або уповноваженої організації в інших державах, які приєдналися до Марракеського договору. Тобто Директива (EU) 2017/1564, як і будь-яка інша директива, визначає суть відносин для держав-членів та внутрішнього ринку, а Регламент (EU) 2017/1563 — можливості взаємодії суб'єктів цих відносин, які є резидентами ЄС, з суб'єктами цих відносин, котрі є резидентами інших країн. Ураховуючи, що Регламент (EU) 2017/1563 не впливає на норми Директиви і не змінює суть введеного Директивою винятку, цей Регламент можна охарактеризувати як такий, що має допоміжний характер у сфері авторського права і суміжних прав.

Регламент (EU) 2017/1128 про транскордонну мобільність послуг онлайн-контенту на внутрішньому ринку не торкається жодного аспекту правової охорони творів і об'єктів суміжних прав. Порядок використання онлайн-контенту, який може містити об'єкти авторського права і суміжних прав, визначений у ст. 17 Директиви (EU) 2019/790 про авторське право і суміжні права на єдиному цифровому ринку [23]. Регламент (EU) 2017/1128 був прийнятий з метою забезпечення єдиного підходу до надання онлайн контент-послуг абонентам, які тимчасово перебувають у державі-члені, відмінній від держави-члена їхнього проживання, шляхом усунення перешкод для

транскордонного поширення онлайн контент-послуг, які надаються на законних підставах (п. 12 преамбули). Регламент передбачає порядок взаємодії між постачальниками послуг онлайн-контенту, абонентами та суб'єктами авторського права і суміжних прав у контексті визначення держави-члена, у якій проживає абонент, і, відповідно, можливості надання абоненту доступу до послуг онлайн-контенту, коли абонент тимчасово перебуває в іншій державі-члені. Тому Регламент (EU) 2017/1128 опосередковано стосується сфери авторського права і суміжних прав, оскільки жодним чином не зачіпає її правових засад, однак посилює гарантії захисту прав відповідних суб'єктів і дозволяє запобігти потенційним порушенням.

У переліку актів вторинного законодавства у сфері авторського права і суміжних прав Європейської Комісії відсутній Регламент (EU) 608/2013 щодо митного захисту прав інтелектуальної власності [33]. Це доволі непослідовно, оскільки згідно з ч. 1 ст. 2 цього Регламенту його дія безпосередньо поширюється на авторське право і суміжні права. Регламент не впливає на правову охорону цих прав, а встановлює умови та процедури дій митних органів у випадках, коли товари, підозрювані в порушенні права інтелектуальної власності, підлягають або повинні були підлягати митному нагляду або митному контролю в межах митної території Союзу (ч. 1 ст. 1). Цей Регламент також має допоміжний характер, оскільки не встановлює жодного положення щодо правової охорони авторського права і суміжних прав, проте відіграє важливу роль у їх митному захисті. Значення Регламенту (EU) 608/2013 для сфери авторського права і суміжних прав подібне до значення розглянутих вище регламентів, а тому видається, що для повноти інформації про законодавчі акти ЄС у сфері авторського права і суміжних прав Регламент (EU) 608/2013 також повинен ураховуватися.

Таким чином, функцію основного регулятора відносин у сфері авторського права і суміжних прав на рівні ЄС виконують директиви, які в силу своєї специфіки не мають прямої дії у приватноправових відносинах безпосередньо та опосередковуються національними нормами держав-членів. Регламенти у цій сфері мають другорядне значення, оскільки не торкаються питань правової охорони, а визначають особливості здійснення певних заходів, які стосуються авторського права і суміжних прав.

Висновки. Положення щодо правової охорони творів і об'єктів суміжних прав, способів їх використання, винятків з майнових прав на рівні ЄС встановлюються виключно директивами. Директиви ґрунтуються на міжнародних договорах, розвивають і доповнюють їх, ураховуючи тенденції розвитку суспільства і потреби функціонування внутрішнього ринку. Роль регламентів у правовому впливі на відносини, що випливають з авторського права і суміжних прав, є допоміжною, а тому ця сфера належить до тих, що гармонізуються за допомогою директив.

Гармонізація торкнулася питань, які мають значення для безперешкодного функціонування внутрішнього ринку, в той час як всі інші аспекти авторського права і суміжних прав продовжують регулюватися на розсуд держав-членів з урахуванням норм міжнародних договорів та *acquis*. Беручи до уваги особливості транспонування директив, навіть гармонізовані положення національних законодавств мають певні відмінності. У цьому виявляється специфіка директивного методу регулювання: окреслена директивою мета досягається різними методами і засобами, а все, що виходить за межі цієї мети, вирішується державами-членами індивідуально. Тому авторське право і суміжні права в ЄС залишаються значною мірою національними та є лише певним чином гармонізованими.

Перелік використаних джерел

1. European Commission. Glossary. Acquis. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/glossary_en#acquis (дата звернення: 10.05.2025).
2. European Commission. The EU copyright legislation. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/copyright-legislation> (дата звернення: 10.05.2025).
3. Regulation (EU) 2017/1563 of the European Parliament and of the Council of 13 September 2017 on the cross-border exchange between the Union and third countries of accessible format copies of certain works and other subject matter protected by copyright and related rights for the benefit of persons who are blind, visually impaired or otherwise print-disabled. OJ L 242, 20.9.2017, p. 1–5.
4. Regulation (EU) 2017/1128 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017 on cross-border portability of online content services in the internal market. OJ L 168, 30.6.2017, p. 1–11.
5. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. OJ C 326, 26.10.2012, p. 47–390.
6. Judgment of the Court of 10 October 1973 in case 34-73, *Fratelli Variola S.p.A. v Amministrazione italiana delle Finanze*, ECLI:EU:C:1973:101.
7. Judgment of the Court of 9 March 1978 in case 106/77, *Amministrazione delle Finanze dello Stato v Simmenthal SpA*, ECLI:EU:C:1978:49.
8. Муравйов В. І. Реалізація норм права Європейського Союзу у внутрішніх правових системах держав-членів. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. 2013. № 1086, Вип. 2. С. 58–64.
9. Judgment of the Court of 26 February 1986 in case 152/84, *M. H. Marshall v Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority (Teaching)*, ECLI:EU:C:1986:84.
10. Judgment of the Court of 10 October 2017 in case C-413/15, *Elaine Farrell v Alan Whitty and Others*, ECLI:EU:C:2017:745.
11. Judgment of the Court of 11 April 2024 in case C-316/22, *Gabel Industria Tessile SpA and Canavesi SpA v A2A Energia SpA and Others*, ECLI:EU:C:2024:301.
12. Брацук І. З. Теоретико-правові засади імплементації права Європейського Союзу в національне право держав-членів: монографія / за наук. ред. М. М. Микієвича. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 230 с.
13. Directive 2006/115/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on rental right and lending right and on certain rights related to copyright in the field of intellectual property (codified version). OJ L 376, 27.12.2006, p. 28–35.
14. Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights. OJ L 157, 30.4.2004, p. 45–86.
15. Treaty on European Union. OJ C 191, 29.7.1992, p. 1–112.
16. Berne Convention Contracting Parties. URL: https://www.wipo.int/wipolex/en/treaties/ShowResults?search_what=C&treaty_id=15 (дата звернення: 10.05.2025).
17. Rome Convention Contracting Parties. URL: https://www.wipo.int/wipolex/en/treaties/ShowResults?search_what=C&treaty_id=17 (дата звернення: 10.05.2025).
18. Commission of the European Communities, Green Paper on copyright and the challenge of technology – Copyright issues requiring immediate action, COM (88) 172 final. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f075fcc5-0c3d-11e4-a7d0-01aa75ed71a1> (дата звернення: 10.05.2025).
19. Directive 2009/24/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the legal protection of computer programs (Codified version). OJ L 111, 05/05/2009, p. 16–22.
20. Directive 96/9/EC of the European Parliament and of the Council of 11 March 1996 on the legal protection of databases. OJ L 77, 27.3.1996, p. 20–28.

-
21. Directive 2001/84/EC of the European Parliament and of the Council of 27 September 2001 on the resale right for the benefit of the author of an original work of art. OJ L 272, 13.10.2001, p. 32–36.
 22. Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. OJ L 167, 22.6.2001, p. 10–19.
 23. Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the Digital Single Market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC. OJ L 130, 17.5.2019, p. 92–125.
 24. Directive (EU) 2017/1564 of the European Parliament and of the Council of 13 September 2017 on certain permitted uses of certain works and other subject matter protected by copyright and related rights for the benefit of persons who are blind, visually impaired or otherwise print-disabled and amending Directive 2001/29/EC on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society OJ L 242, 20.9.2017, p. 6–13.
 25. Council Decision 94/800/EC of 22 December 1994 concerning the conclusion on behalf of the European Community, as regards matters within its competence, of the agreements reached in the Uruguay Round multilateral negotiations (1986-1994). OJ L 336, 23.12.1994, p. 1–2.
 26. Council Decision 2000/278/EC of 16 March 2000 on the approval, on behalf of the European Community, of the WIPO Copyright Treaty and the WIPO Performances and Phonograms Treaty. OJ L 89, 11.4.2000, p. 6–7.
 27. Council Decision 2013/275/EU of 10 June 2013 on the signing, on behalf of the European Union, of the Beijing Treaty on Audiovisual Performances. OJ L 160, 12.6.2013, p. 1–1.
 28. Council Decision 2014/221/EU of 14 April 2014 on the signing, on behalf of the European Union, of the Marrakesh Treaty to Facilitate Access to Published Works for Persons who are Blind, Visually Impaired, or otherwise Print Disabled. OJ L 115, 17.4.2014, p. 1.
 29. Opinion 3/15 of the Court (Grand Chamber) of 14 February 2017. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=187841&mode=req&pageIndex=1&dir=&occ=first&part=1&text=&doclang=EN&cid=591185> (дата звернення: 10.05.2025).
 30. Judgment of the Court of 18 July 2013 in case C-414/11, Daiichi Sankyo Co. Ltd and Sanofi-Aventis Deutschland GmbH v DEMO Anonimos Viomikhaniki kai Emporiki Etairia Farmakon, ECLI:EU:C:2013:520.
 31. WIPO Performances and Phonograms Treaty of December 20, 1996. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/295477> (дата звернення: 10.05.2025).
 32. Directive 2011/77/EU of the European Parliament and of the Council of 27 September 2011 amending Directive 2006/116/EC on the term of protection of copyright and certain related rights. OJ L 265, 11.10.2011, p. 1–5.
 33. Regulation (EU) 608/2013 of the European Parliament and of the Council of 12 June 2013 concerning customs enforcement of intellectual property rights and repealing Council Regulation (EC) No 1383/2003. OJ L 181, 29.6.2013, p. 15–34.

Anna Shtefan

Doctor of Legal Sciences/Dr. Habil. (Law), Associate Professor, Head of the Copyright and Related Rights Department of the Intellectual Property Scientific Research Institute of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine

Directives and regulations in the field of copyright and related rights in the system of EU acquis

The article examines the peculiarities of directives and regulations and their impact on copyright and related rights in the EU. It was found that regulations are not

subject to incorporation into the national legislation of the Member States, ratification, or approval in any other way. A regulation's entry into force gives rise to its legal force and mandatory effect simultaneously in all Member States for all subjects of the relevant legal relations, i.e., a regulation becomes part of the national legislation of the Member States. Unlike a regulation, a directive does not directly affect the subjects of the relevant legal relations. Each Member State to which the directive is addressed should provide for the legal means to achieve the purpose of the directive, but has discretion as to which means it will be implemented. This obligation of the Member States is defined by the term "transposition" that covers three stages: 1) development of relevant national rules; 2) adoption of an act containing these rules; 3) implementation of the adopted rules. The specificity of this process is that Member States are not required to reproduce the provisions of the directive literally, and the dispositive provisions of the directive may or may not be included in national legislation at the discretion of Member States. This lays the ground for individuality in national legislation and, as a result, differences between them.

The provisions on the legal protection of works and related objects, ways of their use, and exceptions to economic rights at the EU level are established exclusively by directives. The directives are based on international treaties and develop and supplement them, taking into account the trends in the development of society and the needs of the internal market. The role of regulations in the legal framework of relations arising from copyright and related rights is auxiliary, and therefore, this area at the EU level is one of those harmonized by directives. Given the peculiarities of transposition of directives, even harmonized provisions of national legislation have certain differences. Therefore, copyright and related rights in the EU remain national and are only harmonized to a certain extent.

Keywords: directive, regulation, copyright, related rights

*Рекомендовано відділом авторського права і суміжних прав
НДІ інтелектуальної власності НАПрН України (протокол № 6 від 18.06.2025 р.)*

Подано / Submitted: 04.07.2025
Прийнято до публікації / Accepted: 11.07.2025